

• Вацлав ГАВЕЛ – главна особность ніжной революції 1989 і поновембровых подій у Чеськословенську, поновембровый чеськословенський президент. (Фотографія з періоду баршановой революції.)

Ніжна революція – час воскресенія Русинів

В тых днях собі припоминаме юбілей єдной із найвызначнішых подій в новодобій історії нашой отчизны, а то 20 років од ніжной революції, котра ся одбыла 17. новембра 1989. В памяти ся нам вертають намістя повны людєй, черкотаня ключів, округлы столы в телевизнім высиланю, бурливы эмоції, радость, обіцянкы і обчекованя.

В Пряшові ся стали незабытнымы новембровы і децембровы мітінгы перед „Руськов книгов“, котры вів **Николай Ляш**, пізный наш русинський активіста і председа Русиньской оброды. Про тых, котры особно зажыли новембровы події, є прошлых 20 років доводом одповісти на вопрос, што нам новембер 1989 приніс і ці змїны, котры в сполочности і політичній системі настали, суть змїнами, якы сьме хотїли і ці сьме зо жывотом, котрый днесь жыєме, спокійны. Каждый може на тот вопрос одповідати інакше. Познам многих, котры суть з розвоє в нашій сполочности скламаны і хвалять сістему сперед року 1989, яку многы одсуджовали.

Про молоду генерацію є днешня „капіталістична“ сістема природным явом, минулость їх не інтересує і дуже скоро приймають культуру Западу, модерный світ, котрый є часто в роспорї з нашов славянськов культуров, менталітов, яку сьме здїдили по наших предках, з цінностями, котры суть в нашім народї хрістіаньскы і помагали нашому народу пережыти аж до днешнього часу.

Але тото оцініня охабме компетентнішым: історікам і політологам. В своій увазі бы єм ся рад задумає над **вызнамом 1989 року з погляду нашой русиньской народностной меншыны, котра вдяка новембру 1989 могла „встати з попїля як байный Фенікс“**, як рад говорить бывшый председа Русиньской оброды на Словенську і вызнамный репрезентант Русинів, Штефан Ладжіньскый, кідь іде реч о Русинах по році 1989. А я додавам – **быє то час воскресенія русиньского народа. Русин зась ся став Русином.** Бо не быти новембра 1989, то Русины бы были офіціално все Українцями, респ. „гілков“ на великім українськїм стромї з коріннями десь аж в Києві і тот вывоў бы вів к їх тотальному заніку. Ніжна революція одомкнула Русинам браны арешту, до котрого їх по році 1950 на дожывотя одсудив комуністичный режім. А слобода, яку здобыли, їм дала надїю на новый жывот, котрой ся Русины такой хопили. Уж пару днів по 17. новембрі 1989 быє настолений вопрос новой організації Русинів, котров ся в р. 1990 стала Русиньска оброда в ЧСФР (днесь на Словенську), поступно зачали выходити часопис Русин і Народны новинкы. (Продовжіня на 3. стор.)

Першый учебник русиньского языка про высокы школы

16. новембра 2009 быє (скоро сімболічно – в передендєнь 20-річя ніжной революції, котра зачала ренесанс русинства і Русинів у нашій отчизні) выданы першый високошкольскый учебник русиньского языка про штудентів штудійного програму русиньскый язык і література на Пряшівській універзітї. Авторами учебника суть доц. ПгДр. Василь Ябур, к. н., і ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., рецензентами – проф. Др. Стефан Пю і проф. Др. Михаил Капраль, к. н., языкову управу зробив доц. ПгДр. Василь Ябур, к. н.

Учебник послужить штудентам-русиністам при штудію окремых языковых ровин русиньского списовного языка. Солідно і подля нас на добрій уровни суть розроблены языковы ровины морфології, словотворїня і штїлістїкы. Треба повісти, же авторы мали нележку задачу, бо окрема розробліня даной проблематїкы в рамках спомянутых языковых ровин было потребне доповнити і одборну термінологію, котра ся в припадї русиньского языка поступно родить. В засадї ся авторы притримують ітернаціональной термінології (індуктивный способ, ілустрація, енумерація, тропы, фігуры, есей, інтеріндївідуальный штїл...), но находиме і новостворены слова-лексемы, котры было треба поужыти, жебы справно а главно точно передати думку, як сі то одборный штїл выжадує а притім не забывати на перціпента – котрому тот думка мусить быти на перше прочітаня зрозуміла, бо правда є така, же штуденты (хоць суть і русиньского походжіня) ся ліпше орьєнтують в словенськїм языку што ся тыкать высшых штїлів комунікації. Видить ся, же авторы ся

дось потрапили, але выслідок є високо позітивный – порівнайме переклад словного споїня zistovanie verejnej mienky (сондованя поглядів міджі людми), або ... ako usporiadať myšlienky (як ушорити думкы...), хоць нашли сьме і словны споїня, котры, подля нас, будуть ясны главно тым, котры мають близко к українському языку – попередній діскузний прослов (predchádzajúci diskusný príhovor), проблематичным было найти і еквівалент к словенському zdvorilostné slová (авторы зволили споїня **учтивы слова**).

Далшы дісціплїны – фонетїка, сїntaxіс і лексікологія бы сі выжадовали шырше розробліня, бо подля сілаб високошкольского штудія штудентам є потребне приберати к штудію тых дісціплін доповнюючу літературу, котра ся поступно приправлює.

Не є то лем в припадї штудія русиністїкы, подобнов трансформаціов проходять вшыткы дісціплїны в рамках высокых школ і універзіт, што выпливать з пожадавок і найновшых трендів у высокім школствї вообщє. В реалности то значить, же вшыткы дісціплїны (враховано русиністїкы) проходять в рамках єднотливых універзіт комплекснов акредітаціов. На марго той інформації треба підкреслити, же магістерський штудійный програм русиньскый язык і література успішно перешов процесом акредітації, што давать штудентам можность здобыти комплексну високошкольску освіту з той дісціплїны і здобыти титул „магістер“. Но а в тім їм наїсто буде барз добрым помічником якраз выданы учебник Сучасный русиньскый списовный язык.

Василь Ябур
Анна Плішкова

Сучасный русиньскый списовный язык

Пряшівска універзіта в Пряшові
Інштїтут русиньского языка і культуры

• Погляд на часть участников символического святочного перерізання пантлика на Русинській улиці в Пряшові у зв'язі з 5-річним юбілеєм її екзистенції: (зліва) музично-співачка група О. Кеселиці, голова МО РОС у Пряшові М. Калиняк, співачка І. Сивулькова, голова СФРМ і акордеоніста в єдиній особі М. Караш, і „хрестный отец“ той улиці, член міського заступництва В. Янко.

По слідах русиньской культуры

13. листопада 2009 належав РУСИНАМ! Організація Молоды Русины, Містна організація Русиньской оброди на Словенську в Пряшові і Музей русиньской культуры в Пряшові приправили культурно-сполоченську акцію під назвою **По слідах русиньской культуры** в рамках проекту **Дні русиньских традицій**.

Програм цілоденного характеру ся зачав о 10.00 год. на зачатку **Русиньской улиці в Пряшові**, де собі участници куртым програмом припомянули **п'ятирічний юбілей** екзистенції даной назви єдною з нових пряшівських улиць. Ту при славностній выздоби выступила група **Осифа Кеселиці** зо Свідника у *варголіаді* і *шов-машкаріаді*. Потім ся к участникам приговорив голова Містської організації РОС, **ПгДр. Михал Калиняк** а пак наслідовало перерізання пантлика „хрестным отцем“ той улиці, членом Містського заступництва і членом вибору МО РОС у Пряшові – **МУДр. Василєм Янком**. Потім голова Світового форуму русиньской молодежи і акордеоніста в єдиній особі, **Інж. Мартін Караш**, заграва і вшиткы заспівали *На многая і блага лїта* і гімну Русинів, як то при таких святочних подіях Русинів звыкне быти. Наконець пару слов к події повів Василь Янко, і програм завершила група Осифа Кеселиці.

Пообіді програм того святочного дня продовжовав у Театрі Александра Духновіча, де о 16.30. год. была отворена выставка портретів славных Русинів пряшівської области і промітав ся фільм *15 минут славы*. В далшій культурній програмі на великій сцені театру, котрый модеровав наш молодшый „Антоніо Бандерас“ *аліас Владо Чема*, герець ТАД-у, выступила така співачка звізда, як **Анна Сервіцька**, дале **Православный хор** під веджінем **Анны Деревяникової** і популярне камюньске дуо, лавреаты Співів мого роду 2007–**Івана Сивулькова** і **Мартін Караш**. Окрем того, была ту богата презентація діятельства молодых Русинів, многих фактів з історії і сучасности Русинів жыючих у Пряшові і в реґіоні. Учасници собі припомянули і 40-річний юбілей од заложіня фотбалового клубу *Карпатія Пряшів*. Акція ся одбыла під покровительством председателя Світового форуму русиньской молодежи, **Інж. Мартіна Караша** і за фінанчної помочі **Міністерства культуры СР – програму Культуры народностных меншын 2009**.

Цілоденна презентація русинства такого характеру была у Пряшові **першыраз і першыраз організовна трёма русиньскыма інституціями!** Організатори ся уж тепер тїшать на вашу участь на другім річнику акції і вірять, же вдяка вам ся утримле континуїта Русинів у пряшівскім реґіоні.

-аз- Фоткы автора

Народне возроджіня Русинів на Словенську в 19. і 20. ст.

23. октября 2009 в Бардеєві був одборный семінар під высше уведженов назвов. Ёго участниками были реномованы словенскы історіци, музейници, функціонарі РОС, представителі славянських організацій, русиньскы писателі, церьковны діятелі і представителі русиньских медій. Главным цілём того научного форуму было высловити ся ку історії і сучасности Русинів на Словенську. Главным організатором і автором проекту акції був Др. Иван Бандуріч.

На семінарі зо своїм рефератом *Поділ Русинів на доселёваню выходного Словенська* выступив проф. ПгДр. Фердінанд Улічні, др. н., який увів, же ани Русины, ани Словацци, ани Мадяре не можуть твердити, же лем они заселёвали выход Словенська. На основі довгорічных научных выкумів підтвердив екзистенцію Русинів на тій території у 14. – 19. сторочах, што аргументовав на основі штирех фактів: 1. різны документи з тых часів, в яких ся споминать термін „Ruthen“ (латиньска назва Русинів); 2. выраз **православный**, што не є ніхто іншый, як Русин; 3. же в 14. ст. на нашу територію пришли **волохы**; 4. Русины в тім часі жыли лем на селах і пестовали много овец (Словацци ніт), также **каждый волох был властно Русин**. Потім зо своїма интересными рефератами выступили: проф. Др. Імріх Седлак, к. н., ПгДр. Миколай Ксеняк, ПгДр. Ярослав Цораніч, ПгД. і ПгДр. Ольга Ґлосікова, др. н.

- р -

ЯК МАМ ПИСАТИ?

Уж єм на доходу а свій час выживаю на утримованя дому, духовного жывота, приправу Віфлеємского вечора на школах у Свіднику, на репетиції колективу *Калинець*, засіданя вибору Окресной організації Русиньской оброди, бо іщі єм председа, правочу ся з веджінем Русиньской оброди Словенська о свої права як члена РОС і о права основных організацій РОС, бо в правнім аспекті з боку сучасного веджіня РОС ся не решпектують і порушують... Але найвеце часу даю на приправу штиритомного зборника русиньских народных співанок і оброблёваню музичного фонду найвызначнішого русиньского композитора, фолклорісты, діріґента ПУЛЬСу, поета і учителя – Юрка Цимборы. Быб бы єм рад, кібы єм був здоровый і роботу стигнув докінчити. Моім цілём уж од вступу до РОС было – докінчити жанровый розділовник русиньских народных співанок, на котрім роблю уж 30 років, і подля нёго заділити русиньську музику і выдати зборник русиньских народных співанок. Про функції в РОС єм ся зборником не міг занимати. Але уж є зборник у мене на першій місті. Треба приправити і выставку о Ю. Цимборови і так дале, а фонд Цимборы буде треба по спрацованю даґде уложити. Будь до музея, або до бібліотеки, залежыть уж од интересу шефів організацій о творбу у вызнам Юрка Цимборы про Русинів. Треба мі помічників і сполупрацовників.

Тепер вам предкладаю, подля мене, найважніший проблем на вирішіня. При писаню текстів співанок мам проблем з правописом. Чом? Бо маме двоякий правопис. **Я пишу так, як заводить ґраматіку InfoРусин. Чом? Лем зато, бо єм в Русиньскій оброді.** Але усвідомлю собі, же **то не є науковий аргумент**, але лем прояв спурности Оброди проти Народным новинкам і проти офіціалній русиньскій інституції. „Нас є веце, та буде по нашому“ – так сьме собі повідали і так робили. Тепер виджу, же то не є добрі.

(Продовжіня на 4. стор.)

Засіданя росшыреной Рады СРПС

18. листопада 2009 од 10.00 год. в засідалні Музею русиньской культуры на Масаріковій улиці ч. 10 в Пряшові одбыло ся **засіданя росшыреной Рады СРПС**.

На нїм была проаналізована реалізація задач СРПС в році 2009 председом сполку, ПгДр. Миколаєм Ксеняком, подана інформація о літературнім конкурзі в році 2009 председом пороты конкурзу, Ярославом Сисаком, оцініня творів приголошених до конкурзу. Потім наслідовала дискузія, прочітаны были конкурзные критерії на рік 2010 а завершінем акції была презентація трех книжок выданих сполком у році 2009, а то Миколая Ксеняка *Жмені родной землі*, Штефана Смолея *Нагода або судьба* і *Русиньский літературный алманах на 2010 рік*. Што є интересне, же першу зо споминаних книжок „хрестили“ землёв із авторовой родной Камюнькы а Смолеєву книжку – частов потравов Русинів у минулости – татарков. На фотці: (зліва) директорка споминаного музею ПгДр. Ольга Ґлосікова, др. н., і доц. ПгДр. Василь Хома, к. н., як „хрестять“ публикацію Ксеняка, дале за челным столом сидять Я. Сисак і М. Ксеняк.

- р - Фотка Й. Конечного

Вольбы і Русины

14. листопада 2009 у вшитких самосправных краях Словенської республіки были вольбы до їх заступительств. Нас интересує Пряшівський самосправный край (ПСК), бо ту жыє векшына Русинів Словакії. Ту на вольбах 62 посланців до ПСК взяло участь 26, 13 процента волічів а на вольбах председы ПСК – 26, 31 процента волічів. На першій місті у вольбах скінчів МУДр. Петро Худік (*мать русиньске коріня*), другый був Інж. Ян Гудацький. Никотрый з кандидатів але не здобыв надполовичну векшыну голосів, также обидвоме ся стрітять в другім колі волеб, котре буде 28. листопада 2009. До пряшівського крайского парламенту ся дістали і Русины, а то Іван Солей за обвод Міджілабірці, Мілан Цоцуля і Ян Голодняк за обвод Свідник, Надежда Сіркова за обвод Снина. Вшиткым тым гратулуєме і вірїме, же при рішаню культурно-народностных проблемів у парламенті не забудуть на то, же суть Русинами. Мерзить нас, же за обвод Пряшів ся до заступительства ПСК не дістав ниhto з Русинів, хоць кандидовали, наприклад, Федор Віцо, Інж. арх. Славомір Гиряк, Маріо Гарбера ці Мгр. Петро Крайняк, або за обвод Снина – Бц. Крістіан Гуняра. Послідні двома были представлени в наших передволебных новинках, а то в ціслах 37 – 38 і 41 – 42, зато сьме їм по тогорічных комуналных вольбах поставили єден вопрос:

• Як оцінюєте тогорічны вольбы до заступительств высших територіалных цілків (ВТЦ): з погляду чоловіка, з погляду номінанта партії (МОСТ-НІД в припадї Мгр. П. Крайняка) і незавіслого кандидата (в припадї Бц. К. Гуняры) і з погляду члена русиньской народностной меншыны на Словакії?

Мгр. Петро КРАЙНЯК: – Як чоловік беру вольбы як своє право, котре выужывам – іду дати свій голос людём, о котрых сі думам, же будуть достойными репрезентантами мого регіону. З выслідками волеб ем спокійный, хоць міджі зволеными посланцями мі хыбують дакотры мена, котры ем преферовав. В другім колі волеб буду волити пана Яна Гудацького – за коаліцію КДГ, СДКУ-ДС, СаС. Мерзить ня, же люде по наших селах тоты вольбы у великій мірі ігнорують. Факт, же ся у вольбах купують голоса, а кандидаты, які так роблять, не суть покараны, беру як чорну скверну, котра нам ясно сігналізує, же демокрація в нашій штаті є покривлена а політична сістема слаба на то, жебы рішала такы важны закопнуты єднотливых кандидатів.

Як номінант партії МОСТ-НІД не можу бісідовати о успіху, бо ем не був зволений. Но 1 016 голосів, котры ем дістав, собі ціню і думам, же дають солідну основу про мою кандидатуру до міського заступительства в Пряшові на другый рік. Барз ем але несподіваний з того, же при навщіві председы партії Бель БУГАРА в Міджілабірцях мало веджіня міста проблем з ёго навщівом. То не є абсолютно в порядку, кідь на офіціалнім выязді посланця НР СР, бывшого підпредседы НР СР, го не приймуть люде, котры бы у властнім інтересі мали активно інформовати о сітуації і проблемах регіону. Гварю то зато, же то є сучасный образ одношіня Русинів к партії МОСТ-НІД. Тото саме чую і в моім роднім Шарішу. Не ем спокійный з фактом, же Русин, вірүчий, який ходить до церкви, котрому Словаці в многых припадах надають до „глупого Руснака“, буде ся так само односити к Мадярови. То не є в порядку.

Як єдному з Русинів мі хыбує міджі зволеными посланцями чоловік, як наприклад, кандидат за Снину – Крістіан Гуняра, або за Пряшів кандідуючий Федор Віцо ці Славомір Гиряк, котры бы некомпромісно бісідовали о проблемах Русинів і намагали ся їх рішати. К передволебній кампані додам, же ня мерзить і факт, же русиньских кандидатів не підпорили Русиньска оброда, котрой ем членом, і не дала холем мінімалный простор нашій кандидатурі на сторінках InfoРусина (бісідую мінімално за Федора Віца і Крістіана Гуняру). О то вецьє сі ціню підпору Народных новинок, котры доказали, же суть досправды народны і їх шефредактор порозумів, о што нам іде. Но і так маме в крайскім парламенті зволеных Русинів і думам собі, же то є можливість про представителів русиньских сполків і організацій лобовати за нашу ідею, бо маме много проблемів, котры треба рішати. За посланцями ПСК бы ем наісто ішов з такыма жадостями: можливість навчання русиньского языка на середніх школах в краю, міцна фінанчна дотація на реконструкцію Театру Александра Духновича, жадость о вытворіня робочих місць про русиньских культурно-освітных працювників в окресных центрах культуры, в дакотрых регіонах треба забезпечити ефективный транспорт про нашы діти до школ і підпорити пропагацію, туристичну атрактивність сел і локаліт, котры суть звязаны з нашов історіов: Тополя, Чертіжне, Легнава, Сулин, Красный Брід, Букова гора, Чірч і т. д. Самособов, ем інформований о снагах за выменованя русиньского єпископа, котрый бы мав юрисдикцію якраз на території части Пряшівського краю.

Бц. Крістіан ГУНЯРА: – Вольбы прошли реґуларно, але передволебна кампань і діятельство дакотрых кандидатів были нереґуларны. Не любило ся мі, же подакотры посланці-кандидаты замірно зривали плаґаты конкуренції в Ублї, Кленовой а же на Улічкїй долині єден посланець, што ся дістав до пряшівського парламенту, куповав голоса людей-волічів за палінку, гуляш і за пінязі, бо за каждую ціну хотів быти у заступительстві ПСК.

З погляду обычайного воліча наісто бы ня то так не интересовало, бо бы ем ігноровав вольбы, бо на Словенську владне Фіцо.

Як незавіслый кандидат ем ся склавав, думав ем, же кідь не ем зтяжений політиков партій, также ем про волічів приятелніший, морално чистый чоловік, без подводів і без кавз. Мав ем замір боєвати за права і потреби Русинів як особа, не як представитель диктатуры даякой партії. Зато ем не вступив до ниякой, не хотів ем послушно повніти приказы даякой партії, є то проти мойї менталітї. Страшно ня побурило, же волічі воліли лем кандидатів за Смер і ГЗД, властно они забрали найвеще кресел. Люде не видять Фіцову і Мечіарову політику, за штири роки ани раз не были в Сниньскім окресі рішати проблемы обычайных людей. Увидите, як ту зачнуть ходити перед парламентными вольбами. Теперішня владна ґарнітура ся выкашлала на нас. Єдино наступ цілком новой генерації політиків, економів, podnikателів, патріотів у віку од тридцять до пятьдесят пять років бы зліпшыла сітуацію у рішіню проблемів обычайных людей. За обвод Снина лем пані Надежда Сіркова, старостка села Убля, бы могла в пряшівскім парламенті в дачім помочі, але у ній на першій місті буде Убля а на друге не звышыть. Поки буде заступительство ПСК в сучаснім зложіню, поки там не буде запаленый русиньский патріот про людей, што жыють коло нёго, до тогды ся ніч не змінить.

Наконець хочу подяковати моім волічам за підпору і одказую їм, же ся не вздам і за рішіня проблемів Русинів і проблемів у нашій регіоні буду боєвати у вшитких областях.

А мы вірїме, же хоць ани єден з тых кандидатів не був зволений до пряшівського парламенту, будуть про свій край, регіон і свій русиньский народ робити і дале што є в їх силах.

ПАМЯТНИК РЕВОЛЮЦІЇ

Пряшівска універзіта в сполупраці з містом Пряшів выголосила конкурз на вытворіня ПАМЯТНИКА НІЖНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ. Запоїло ся до нёго четверо окремых авторів і колектів авторів із Баньской Бістріці. Члены выберовой комісії (ЮДр. П. Гадярі, проф. РНДр. Р. Матловіч, ПгД. і проф. ПгДр. П. Коня, ПгД., выбрали як вітязну дінамичну композицію під назвов ПРЯШІВСКА СЛОБОДА од Мгр. арт. Ярослава Дротара (на фотці Д. Гузія) з Пряшівской універзіты (ПУ). Памятник стоить вправо од главного входу до централной будовы високошкольского ареалу ПУ а святочне ёго одгаліня было зроблене наскоро, а то 12. листопада 2009.

Ніжна революція – час воскресенія Русинів

(Закінчїня із 1. стор.)

В октобрі 1990 був Український народный театр переименований на Театр Александра Духновича і свої ґры зачав ґрати скоро выключно лем про русиньскы (хоць зачаток того процесу датує ся роком 1985). У звязи з першов річницїв баршановой революції одбыв ся в Міджілабірцях першый сейм Русиньской оброды, котрый прияв програм дефінітивно поховавший проукраїнскы концепції „налепкованя“ Русинів на Словенську. Вдяка змінам по листопаді 1989 могло ся одбыти перше засіданя Світового конгресу Русинів у марці 1991 в Міджілабірцях, на котрім было прияте выголошіня, же Русины не суть частьє української народности, але же творять независлу і окрему народность. В тім істім місяцю ся одбыло і списованя людей, де ся першыраз люде могли слободно приголосити і к русиньській народности.

Треба підкреслити, же барашнова революція в Чеськословенську ся у визначній мірі дотулила і грекокатолицькой церкви, котрій были вернуты маєткы, протиправно ей одняты по тзв. Великім соборі в році 1950. Тій церкві была вернута єпископска резіденція і храмы, але і вшиткы обекты, котры до року 1950 ей належали. По роках тоталіты так были направлени кривды вчинены на грекокатоликах, ку яким ся все голосила векшына Русинів. В ході револючнотного листопада 1989 папа Ян Павел II. выименовав Яна Грку за пряшівского єпископа. Од часу ліквідації грекокатолицькой церкви і арештованя єпископів Павла П. Гойдіча і Василя Гопка мала пряшівска єпархія зась свого єпископа.

Спомянув ем лем тоты зміны в жывоті Русинів, котры часово безпосереднє надвезовали на період такой по листопаді 1989. В далшій періоді дошло ку змінам, які вдяка листопаду 1989 значили про Русинів на Словакії розвой їх народностного жывота, культуры і ідентичности, але в сполочности і погляд на їх поставліня міджі остатніма народностями, котры жыють на території нашого штату, яке векшына людей перестала споевати з українськым народностнов меншынов. В році 1995 дошло ку кодифікації русиньского списовного языка, в році 1999 ку отворіню Одділіня русиньского языка і культуры Інституту народностных штудій і чужіх языків, яке по скоро 10 роках (1. марца 2008) ся перетрансформовало на самостатный Інститут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові. Росивырило ся выдаваня русиньской пресы, літературы, учебників русиньского языка, який ся зачали учіти школярі на дакілких школах. Вырастать нова русиньска інтелігенція, молоды ся організують у своїх русиньских організаціях. Русины мають свою літературу, своїх писателів, перекладателів і лінґвістів. Мають народностно свідомых грекокатолицьких священників, русиньскы переклады Єванґелій і Апостолів, як і остатніх літурґічных книг. Русины організують свої фестивалы і культурны акції. Подарило ся здобыти самостатне русиньске высыланя в Словенскім розласі, Русины дістають простор в телевизії, здобыли і свій Музей русиньской культуры в Пряшові. За помочі Світового конгресу Русинів етаблюють ся і міджінародно. Держава підпорує культурны актівиты русиньской народностной меншыны а штатны органы акцептують русиньску народностну меншыну на території Словенської республіки. Тото вшитко є выслідком листопада 1989 і у выраховлєваню далшых актівит і в біланцованю выслідків русиньского руху в ёго новодобій історії бы ем міг іщі довог продовжовати, але то не є заміром той статї.

В каждім припадї 20 років од ніжної революції є юбілей, котрый собі заслужить нашу увагу, а то без огляду на іншы проблемы, які главно в посліднім часі vznikают у сполочности в области економічній і соціалній. Але і без огляду на шпеціфічны проблемы в нашій народностній жывоті, што ся тыкають асіміляції, словакізації і позиції церковной єрархії ку своїм русиньскым вірүчым. Желаме собі, жебы під крылами справедливогос Господа Бога розвивала ся наша сучасность і наш жывот так, жебы ся Русиньский народ культурно піднімав, жебы ся Русины гордо голосили к своїй ідентичности і были спокійны в штаті, в котрім жыють, де належать і мають будучность і їх діты, і далшы потомкы.

ЮДр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

„Нескартована памяць народа“ – білы і чорны місця нашого жывота

(Погляд, або рецензія)

Такой на зачатку попереджую, же почас цілой кавзы о сполупраці отця духовного Франтішка Крайняка із ШТБ ем тому не вірив а не ем о тім пересвідченый ани теперь. Фалаток познам методы компромітації людей, які стырчать высше над шором, котры комусь із фалатком моци не суть по дяці... Отець духовный Крайняк до революції і по ній файно ся выпинав над штандартом а зато му дость часто підкладали ногы нелем світськы перзоны, але ай із властной професійной ерархії (так я то видів!!!). Быв ем єдным із мала, котрый ся осмілив особно написати писмо рівно нунціові за о. Крайняка, коли го „гнали“ із Лабірця, а мушу повісти, же на моє зачудованя велё самых хрїстіан, або скорей „хрїстіан“, мі то до днеська не забыли.

Но подьме теперь до проблему, котрый ня мотивовав написати тот матеріал. Хотів бым чїсто субектївно, без емоцій, повісти свій погляд або рецензію на книжку о. Ф. Крайняка „*Daniel v jame levov... alebo Neskartované paměti národa*“.

На публікацію ем чекав довго а так по їй перечітаню бы-м хотів повісти дакілька своїх думок – што є у публікації про мене позїтївне, а што негатївне, або скорей неціле? *Зась попереджую, же тото, што ем написав на зачатку, буде платне по цілый час моїх слов а не давам собі право правды, зато же сто людей може і не мусять ізо мнов быти согласны.* Із тым рахую.

Подьме на перше, што є у публікації про мене (!!!) позїтївне:

- Із графічно-умелецького погляду на дізайн публікації не мам што повісти негатївного. Публікація ся мі з візуального боку любить.

- Факт, же публікація вышла, є про мене міле несподїваня.

- Не вадить мі ани єй ціна.

- Видно, же о. Крайняк не є у писаню зачаточник і знать, яку форму мать мати публікація.

- Позїтївно беру ай факт, же о. Крайняк собі дослїдно наштудовав методы і формы работы ШТБ, што міг добрі выужыти у писаню своєї публікації.

Што мі у публікації хыбує?

- Кідь ем добрі порозумів заміру, автор судьбу свого жывота переписав до літературной умелецькой формы (повідання) і думам собі, же тота часть публікації не є барз выдарена. Чом? На єднім боці є то интересне чїтаня (*хоць з боку умелецько-літературного не є на барз высокій уровни*), але чїтатель, котрый не є глүбше заїнтересованый до жывотного проблеме о. Крайняка, не мусить порозуміти хто тота особа, котру вербовала ШТБ, была або є (*таку мам властну скусеность, як і од інших, котры книжку чїтали*). Тыж може ся натиснути вопрос, як автор (ай кідь іде про повідання, котре ся не мусить вязати на факты...) і одкы так добрі познать сістему і менталну вышку урядників і офіцірів ШТБ? Хочу упозорнити, же на цілім світі (*а не берьте то як повышованя ШТБ і под.!!!*) у тайных структурах розвідкы і контрарозвідкы фунговали і фунгують особы із высокым інтелектом (не моралнов частєв свого „еґа“!), шпецїално вышколены, а не были то ниякы дураци терціального шору. Вести войну із нима, то была тяжка работа ай про професїоналів із другой

боку „ярку“. Ту мі вадить, же автор обсяг і сітуацію – особный контакт із ШТБ собі надлегчїв. У ниякім припадї „ламаня“ на сполупрацу із ШТБ не было легке про конкретного чоловіка. Тадь добрі знаме, як кінчіло много із тых, котры ся зломити не дали. Повіданя є ладжене у конфронтації із важностєв сітуації кус поверьхно а уж нияк мі не пасують у нїм публікованы карїкатуры Федора Віца, які у дакотрых сітуаціях суть аж гранічно арогантны, што мі не ладить із моїм познанєм особы Ф. Крайняка, отця духовного. Є то мій погляд на тоту часть публікації а як ем повів, може із ним буде велё людей сугласити, або іщі веце не буде.

- Найшырша часть публікації (*Jama levov...*) є, на шкоду, присвячена тому, што собі каждый, хто мать приступ к интернету, може сам стягнути. Тот, хто не мать, і так (*зась чїсто особный погляд!!!*) лем тяжко похопить, чом то там о. Крайняк дав? Може так, як і я особно чекав, же у монографії найде фактїчны і скүточны доклады невинного обвинєваня автора із сполупрацы з ШТБ. Зась попереджую, же о невинї автора я пересвідченый, *але упозорню на то зато, же може то выкликати у менше заїнтересованого чїтателя ай похыбности, а то бы было на шкоду нелем авторови, але може ай шыршому розміру погляду на проблем.* У контїнуїті із опублікованыма доктрїнами ШТБ і под., автор давать як інтерпретацію окремых параграфів ці закона свій погляд на обсяг і намір їх вытворїня. То є добрі (!!!), же автор собі дав намагу тоту форму негатїї достойности чоловіка пояснити отворено. *Но померзїла ня часть, де автор так кус болячо а негатївно указав на учїтелїв, робїтників мімошкольскых інштїтуцій, студентїв ..., які не одрекли ся робити экзамены із марксїзму-ленїнізму... (ближе ся дочїтате у публікації...).* Отче духовный Крайняк, і я сам робив экзамен із марксїзму-ленїнізму а кібы ем ся одрїк го робити, днесь бы ем не мав універзїтну освіту. Отче духовный Крайняк, кібы ем одрїк підписати присягу на войні, скінчїв бы ем в арештї у Сабїновї. Вы ня натїлько познате, же не ем чоловік, котрый „лиже“ шыткю, што є солодке, але тота ваша інтерпретація і познамкы ня померзїли. Ніч то не є, може ем то не похопив у шыршім значїню слова. Кідь є то так, перебачте. *Сам сьте были на войні, знате як то было, сам сьте высокошколованый чоловік і знате як то было, а знате і то, які сїґїні были і суть нашы учїтелї, школьскы і мімошкольскы робїтницы, які мають можности... Конєць-кінцїв, ай Ваша панї є педагоґ а знам кїлько собі вытерпїла, жебы лем фалаток правды дала на стїл світла у школствї.*

- За небарз позїтївне поважую у публікації і факт, же на послїдню сторїнку єй обалкы або до публікації автор не дав надруковати комплетный текст розсудку суду. Я вірю, же автор суд выграв, вірю, же му не была доказана свїдома сполупраца із ШТБ, вірю, же є невинный, але ліпше світло до проблематїкы обвинїня отця духовного як такого (каждый отець духовный має в очах вірників іншый розмір як обычайный чоловік...) бы вніс факт, кібы чїтатель собі міг перечїтати повный текст розсудку, але ай іншых матеріалів, котры ся назначують у повіданю, бо все то докуметує (ходем про мене), же особы котры там выступають, суть реалны і самотна сітуація ся десь одбыла... Отче духовный, я сам то не потребує, я

вірю, же сьте чїстый чоловік, але думам собі, же бы было ліпше, кібы то там было. *Може суть на тото важны особны або урядны прїчыны чом то так не є, потїм дементую свої слова і прошу перебачїти мі.*

Наконець іщі хочю повісти, же факт прїтомности о. Крайняка у роботї нашого духовенства є главно про нас Русїнів великов серенчов. Ёго роботу доднесь *адекватно* не оцінив нїхто!!! Може лем Господь Бог. А ний бы ся робило у нашїм духовнім жывотї што лем бы могло, отець духовный Крайняк уж вступив до нашой русїньской історїї як великий чоловік а вірю, же є лем вопросом часу, коли ся му дістане того, што уж собі давно заслужыв у своєї нелегкїй церьковно-духовнїй роботї.

Рекомендує публікацію о. Франтішка Крайняка почитати каждому!

Др. Михал БИЦКО, ПгД., Міджілабірці

ЯК МАМ ПИСАТИ?

(Закїнчїня із 2. стор.)

Думам собі, же першы гуслі ту бы мала грати тота інштїтуція, котра языковий проблем рїшать на науковїй уровни а выслїдки своєї работы уводїть до практичного жывота і учїть народ писати і чїтати подля платных правил правопису. А хто у нас тоту роботу робить? **Інштїтут русїньского языка і культуры Пряшівской універзїты у Пряшовї і учїтелї, котрых выховеє тот інштїтут.** А про кого я роблю зборник? В першім рядї про школы, бо є писаный азбуков і суть в нїм аналізы обсяговой, сілабїчной і музичной штруктуры русїньскых співанок. А тото ся можуть люде учїти лем в школах. Значїть, же і рецензїї зборника перед выданєм бы мав зробити інштїтут або єго робїтницы, бо они бы тото мали як першы зачати учїти в русїньскых школах. Зато про мене як автора публікації настала ділема: як мам писати, кідь не познам ґраматїку? То є проблем нелем мій, але цілой Русїньской оброды, проблем редакції і чїтателїв ІнфоРусина, а главно проблем єдноты русїньского народа і єдноты русїньского руху. Прошу прото веджїня інштїтуту в Пряшовї, ний ся порадить і скліче представителїв русїньского жывота на Словеньску на діскузію з цілєм зьєдночїня правописной нормы і доримованя ся єдною русїньской ґраматїкы. А тоту будеме шыткы решпектовати. То буде найвекшыи крок допереду од 1995 року. **Ани успішний выслїдок списованя людей в р. 2011 про нас не буде такый вызначный, як зьєдночїня правопису.** Слово мать найвекшу силу, зато на зьєдночїня правопису бы сьме мали найвеце мерьковати. Поставме розум, науку над бруталну силу, заложену на надуманости і самолюбости. То буде про наш народ найліпшыи дар і буде видно нашу сполочну конкретну снагу двїгнути процес народного возроджїня Русїнів на высшу уровень. Зо співанєм і танцєванєм велё народной культуры не наробїме. Она екзїтує і без того, жебы мы дашто робили. Фестївалы і концерты – то є добре, главно про розвой этнобізнїсу, з котрого мають хосен все лем актївны і міцны єднотлївці, але не спокїйный народ. Треба і этнобізнїс, але нашов прїорїтов має быти русїньский язык, школство, наука... Зато прошу, зьєднотьме ся.

Мґр. Ян КАЛИНЯК, Свідник

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалїзоване з фїнанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Күльтура народностных меншын 2009. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марїя МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa:

Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Регїстрачне ч. EV 327/08, МІС 49 438. Опублїкованы погляды дописователїв не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новїнок на интернетї: www.rusynacademy.sk,
<http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2